

**Szindbád Pannóniában**  
Krúdy Gyula születésének 100. évfordulójára

Gondolkoztam rajta, hogyan is lehetne szavakkal megragadni, sugalló képbe fogni annak az íróknak a művészetét, aki maga oly nagy mestere volt a szavakkal sejtetésnek, a hangulatteremtő szóképek. „A Nyírség poétá”-jának is szokták nevezni szülőföldjéről: én azonban Óbudán, a Templom

utca leánderes, macskaköves udvarain találkoztam vele meg a Margitsziget aranyat hullató őszében, mikor a könnyű ködben régi szépasszonyok és lovagok suhantak a szívekkel teleírt platánok között. És nincs is annyira tájhoz kötve, mint például Petőfi az Alföldhöz, Juhász Gyula a hallgató szegedi Tisza-parthoz, akinek egyhúrú mélabúja és szépszavú magyarsága oly sokban rokon a Krúdy Gyula költői prózájával. Nem csoda, ha éppen Juhász Gyula tudta elfogni oly találóan ennek a lírai prózának a legelékét:

Gordonkahangja sírvavigadásnak  
Mesélsz nekünk igaz magyar mesét,  
Hogy megszépül szavadra mind a bánat  
S tündéri távlat lesz a messzeség.

Mágus szemeddel múltból feligézed  
Az elporlott víg gavallérokat,  
És mosolyognak újra régi szépek,  
Kiket már csöndes, vén őskert fogad.

.....

Gordonkahangján sírvavigadásnak  
Csak mondj tovább igaz magyar mesét,  
Így vége lesz tán majd az éjszakának,  
S hajnalra pirkad majd e szürkesség!

Világa sokkal tágabb, mint a Nyírség, és nem is csupán a stílusban van a varázsa: a vidéki kisvárosok meg a modern főváros világának ezer meg ezer addig fölfedezetlen figuráját fedezte föl, rajzolta le festőmappájában friss színekkel.

A nagy költőkortárs, a kitűnő megfigyelő, Kosztolányi Dezső így vallott róla: „A múlt illatos terhét érzem a szívemen, ha Krúdy Gyula illatos, finom, álmokból és párából szőtt novelláit olvasom. Mintha ódon, drága poharak csendülését hallanám, mintha vagyont érő selyemcsipkék, ábrándok aranyos pókhálósálai ragyognának szemembe halvány, áttetsző aranyködben; Krúdy Gyula szereti a múltat, s ez már majdnem azt jelenti, hogy költő. Csak egy túlfinomult, friss és egész lélek érezheti vissza így a letűnt századokból mindazt, ami archaikus szépség, bájos és intim ódonság: a nemesi kúriák bőséges gazdagságát, a mi hétszilvafás keleti fajtánk úri gögjét, a csokoládés uzsonnák, a borba fulladó dáridók és végtelenné nyúló éjszakák poézisét.”

Hogyan érthette meg így a leglényegét Krúdy Gyula művészetének éppen Kosztolányi Dezső nagy kortársai közül? Az, hogy költő volt, sokat megmagyaráz, de nem mindent. Benne is sok elvágódás élt az eltűnt idők után — gondoljunk csak „A szegény kisgyermek panaszai” híres kötetére, amely egy évvel korábban jelent meg, mint Krúdy Gyula lírai nosztalgiáinak első kötete a „Szindbád ifjúsága”. S ahogy Krúdy Szindbád meg Rezeda Kázmér alakjába öltözve mondta el sokszor kesernyész-fanyar bölcselkedését a világról, úgy szólt Kosztolányi alteregója, Esti Kornél is meleg lírával, fanyar iróniával a világ dolgairól. De talán soha nem jutott volna oly közel Krúdy Gyula poéziséhez,

ha maga is nem a dárídós, fullatag-fülleteg vidékről, a Bácskából kerül föl a fővárosba, ahogy Krúdy Gyula a „Nyíri csend” világából. Közös élményeket hoztak az álmodó Bácska és a Nyírség udvarházainak, nemesi hajlékainak, dzsentrivilágának tájairól. Az a világ ez, amelyről Kosztolányi Dezső így írt:

Másként halálos csend és néma úntság.  
Poros akácsor, vakolatos utcák,  
petróleumlámpák és nyugalom,  
üveggyölyök a kertes udvaron.  
Olykor a hárs alatt, árnyas sarokba  
kalácsos, tejszínes, hosszú ozsonna.  
Vasárnap délután meg tétován,  
míg bánatommal egymagamba járok,  
a lányok, a buta, vidéki lányok  
magyar dalt nyúznak a kis zongorán.  
Majd este, a vendégszobába, hátul  
borozgató barátok jönnek össze,  
és kártya járja, nevetnek dörögve,  
s kiküldenek a füstfelhős szobából.

A falon Kosztolányi versében olykor „Kossuth Lajos is fölfigyelt a képen” — s az ő emléke ott él Krúdy Gyula írásaiban is: apai nagyapja, a legendás 48-as honvédkapitány okán is, aki Klapka tábornok adjutánsaként védte Komáromot, majd egy markotányosnővel tért haza a Nyírségbe, s holtáig ellenzéki maradt: a 48-as Honvédegyelet elnöke. De élt a 48-as hagyományok szeleme az apai nagybácsi, Krúdy Kálmán tetteiben is, aki Világos után sem tette le a fegyvert, gerillacsapatot szervezett, s az Ipolyság erdeiből holtáig nyugtalanította a Habsburg-hatalmat. (Alakját Mikszáth Kálmán örököltette meg „Krúdy Kálmán csínytevésai” című írásában.)

Jókai a szabadságharcból még eposzt írt (A köszívű ember fiai), a két évtizeddel később született Mikszáth már csak egy-egy anekdotizáló történetben idézte emlékét: fő témája már a kiegyezés s a századforduló felbomló nemesi világa, a dzsentrivilág csődje. Krúdy, aki nála négy évtizeddel később indult útnak, még súlyosabb válsággal találkozott: 48-as nagybátyja emlékét ő is több elbeszélésben felidézi; de a millennium görögtüzes, ferencjósokás világában mindez már csak távoli emlék. Új gondok, új szereplők jelentkeznek a magyar világban, s nem lehetett ugyanott folytatni, ahol Jókai abbahagyta, de nem lehetett utánozni már Mikszáthot sem; anekdotázó stílusuk időszerrűtlenül csengett, habár a kezdő író természetszerűleg az ő útjukkal-stílusukkal próbálkozott. De hamarosan új utakra tért. „Mi nem szeretjük az anekdotázó irodalmat, mely zsiros magyarossággal teremtettségi körül igénytelen, lapos kedélyességeit. Krúdy Gyula azonban sohasem anekdotáz, hanem mesél, mindig mesél, és magyarsága ősi, vérségi, a legjobb fajtából való szilaj és mégis európai magyarság” — írta Kosztolányi Dezső 1907-ben. S a „Mi” az újat akaró íróknak azt a táborát jelenti itt, amely a következő évben meginduló Nyugat című folyóiratban rakja le a korszerű magyar költészet és próza alapjait.

S észreveszi Kosztolányi a kiváló kortársban azt is, hogy amit ő ír, ahogy ő ír, az sajátosan új jelenség irodalmunkban: „A múltat mindig a jelenen keresztül érzi át, s ha régi portrékat fest, színt, ecsetet a mától lop, és széles vonásokkal, modern, merész színrakással pingálja elének a sokáig élő, boldog kurtanemesek arcát. Mit szaporítsuk a szót? Nála a múlt mese. A mese pedig szent, mert belőle gyerekkorunk megvásárolhatatlan naívsága, a szív örök lírája buggyan ki.”

Jókai romantikájától Mikszáth józan s kritikus valóságglátásától két út vezetett tovább irodalmunkban: egyik a még keményebb társadalmi bírálat, a még nyersebb realizmus s a naturalizmus felé: a Tolnai Lajos és Móricz útja; s a másik a valóság elnézőbb, oldottabb, impresszionista lírai ábrázolása felé: Cholnoky Viktor, Kaffka Margit, Török Gyula művészetébe. Az utóbbi utat járta Krúdy Gyula is.

A jelenből kiábrándulva s némi passzív rezignációval fordult a múlt felé: épített fel egy álom- vagy inkább: félálomvilágot. (Hogy nem volt közönyös a jelen gondjai iránt, éppen az 1918–19-es forradalmak alatt született írásai bizonyítják.)

A tizenhat éves diák, aki érettségi előtt Nyíregyházáról Debrecenbe szökik, hogy az ottani lap tárcaírója legyen, mikszáthi nyomokon indult, de nem kis hatással van rá a külföldi mesterek közül Maupassant realizmusa s Zola naturalizmusa sem. Igazi nagy irodalmi élményének azonban Boccaccio szerelmes „meséskönyvé”-t a Dekameront s az Ezeregyéjszaka színes keleti mesevilágát vallotta, amely majd legállandóbb s legszemélyesebb hősnének, Szindbádnak alakját is ihlette. Egy másik nagy élménye Turgenyev lírai prózája volt, akit saját szavai szerint ekkoriban „még a nőknél is jobban” szeretett. A turgenyevi prózakölteményekből s a boccacciói s ezeregyéji mesék színes érzéki világából keverte ki színeit elbeszéléseihez s regényeihez, ehhez az új magyar mesevilághoz, amely minden ízében annyira magában hordja — nyelvében, alakjaiban, levegőjében — a hazai táj szellemét. Kosztolányi nagyon találóan írta:

„Semmi kiabáló magyarság sincs rajta. Az idegen mégis azt mondaná, hogy ez az ember magyar... Akkor szerettem meg igazán és nagyon, mikor hosszú külföldi útról jöttem... A magyarság dekoratív vonalait kerestem minden művészetben. Az irodalomban pedig egy olyan művészt, aki szemérmesen magyar, s nem egy ember ereje van benne, hanem mindenkinek az ereje, aki itten él. Szószólóját kerestem az özvegy faluknak, az elárvult kisvárosi embereknek, a lápok, a mezők, az erdők némaságának. Egy író álmodtam, akire oly elevenen hat mindez, akárcsak a külföldi átutazóra, valakit, akinek ez a megszokott nép nem unalom, de örökfriss szenzáció, és mindennekelőtt egy európai művészetet. Akkor éreztem, hogy a mi különös életünknek krónikása, művésze és poétája Krúdy Gyula.”

S ha már most meg akarnánk mondani, mit is írt élete 130 kötetében a magyar prózának ez a jellegzetes poétája, nem egyszerű a dolgunk. Regényeinek nem annyira tárgya, mint inkább hangulata van: nem a cselekmény, hanem a líra, az ide-oda kanyargó emlékező képzelet, a cikázó képzetkapcsolások viszik előre a „cselekmény”-t, de azért úgy, hogy a mesélő személye nem takarja el a figurák, a szereplők sokszínű forgatagát. Mert ha igaz is, hogy nem annyira ábrázol, mint inkább mesél, de az alakokhoz fűzött kép-

zettársítások, a dialógban vagy monológban megszólaltatott gondolataik tökéletesen jellemzik őket. (Kosztolányi ezt írta: „Nem rajzol, hanem mesél, és ránk bizza, hogy a képzeletünkben teljesítsük ki pedzett vonalait. Alakjai csak ümmögnek, többnyire ő beszél helyettük.” Csakhogy az író beszéde — asszociációval — tökéletes jellemzést ad.)

S hogy mégis eligazítást adjunk ebben a gazdag, bár olykor ismétlésekbe bocsátkozó életműben: földrajzilag tekintve négy nagy élményi területe van Krúdy Gyula világának: az egyik a „Nyíri csend” országa; itt ismerte meg az „agarászó bálokat, a kártyás, boros, vetélkedő, cifrakocsin járó, hajdút tartó, párbajozó, virtuskodó, unatkozó, vadászkalapos és kurjongatással halálba hanyatló nyírségi dzsentrí világot”. A másik a felvidéki, szepességi Podolin, a középkori hangulatú kisváros világa, ahol három évig járt a piaristák gimnáziumába, s ahol a díszes középkori házak, kiskocsmák, a dús aranyozású templombelsők máig sokat őriznek a Krúdy Gyula által felidézett álomvilágból. (Az egykori piarista gimnázium falán domborművű emléktábla őrzi nevét.)

Harmadik „tájélménye” a középkori váráról nevezetes dunántúli Várpalotához fűződik (ebből született Palotai álmok című regénye is), s a negyedik, a legbővebb élményforrás pedig a modern főváros: kávéházainak, a lóversenypályáinak, kiskocsmáinak, színházainak, mulatóinak addig fölfedezetlen alakjaival, hangulataival. Ahogy ezt a szinte fölmérhetetlen gazdagságot a kitűnő kortárs és jóbarát, Tersánszky J. Jenő összegezte az író 50. születése napjára írt levelében:

„Kisvárosi ficsúrok, galambtekintetű, vénhedő kisasszonyok, kis kocsmák bizarr, bor- és dohánygőzös levegője, amiben zsenik kallódnak el, ahol a trágár mókák, vad danolászás, duhajkodás mögött ott ólálkodik a lélek legmélyén a szüntelen zokogás, valami furcsa tisztaság, jóság, az esett emberek jósága és tisztasága, ahol az ötlet, a köznapban legeggyűzőbb lelkekből is csodálatos magasságokat fut meg. Aztán kártyavető hölgyek és színésznők lábainál hentergő zsurnaliszták, idegyilkos redakciók. És szülőfölded, Szabolcs vezér országa. A Nyírség buckái, bokortanyái, ez a furcsa vidék, a szertelenségek, kiáltó ellentétek helye, ahol a fogyatkozó ezerholdas kiskirályok esztelen tékozlása mellett a józan tírpiák évtizedekkel előzi meg a nemzetgazdasági reformokat és szervezkedést...

Ez a csodálatos világ, a te írásaid világa, amit a köznapból boszorkánymester módjára bűvölsz emberek elé, akik benne vagy mellette élven és látván, mégsem látják meg nélkülöd.”

A fővárosi tárgyú regények közül méltán vált híressé az 1913-ban írt „Vörös postakocsi”, amely a pesti színházak világát idézi meg álom és valóság jellegzetes „krúdys” egybejátszásával; első nagy írói sikere volt ez: Ady Endre is melegen méltatta. A regénynek aztán több kötetnyi folytatása is született, akárcsak „Szindbád” című önéletrajzi írásának, amelyből külföldön is sokat játszott film készült, s amelyről a rokon lelkű költőbarát, Szép Ernő így írt:

„Halk tünemények, alig élő fátyolképek, inkább képzelt, mint hallható zenedarabok a Krúdy Gyula Szindbád-tárcái, élet, amely oly finom, mint az életről való képzelet. Az a csodálatos festhetetlen szín van Szindbád történeteiben, amely a régi fotografiákon teszi nemesebbé az arcokat, amely ócska tükrökre lehell, megőrzött selymeket illatosít, antik ékszerek köveit teszi

gyöngédekké és bánatosakká. Ahogy Szindbád mesél, gyengédebb és érzékenyebb a muzsikás cigányok üveghangjainál, az ember régi hangszereket képzel, cavecint vagy viole de Gambe-ot.”

De írt ő „igazi” történelmi műveket, történelmi regényeket is, habár az ő eleve kialakult, kiszínezett történelmi látása ritkán engedett a valóság krónikás tényeinek. Írt Rózsa Sándorról, a magyar jakobinusokról, 48-ról s trilógiát Mohács koráról. Úgy tartják — s nem is alaptalanul —, hogy inkább csak történelmi életképek laza sorát fűzte egybe, jobbára a részletekben remekelve. E művei közül legsikerültebb a mohácsi csata 400. évfordulójára írt „Mohács”, amelyhez komoly tanulmányokat folytatott, s amelyről Németh László azt írta megjelenésekor:

„Az író annyiban szól Mohácsról, amennyiben nem szól róla. Hanem ahogy nem szól, az a vérbeli író pompás semmittevése... Bár idegen világról szól, Krúdy Gyula legkiválóbb regényei közé tartozik ez a mű.”

Szindbád azonban nem merült el annyira a múlt álomvilágában, hogy ne vette volna észre a jelent. Ezt legjobban a forradalmak alatt született írásai bizonyítják, amikor — akárcsak Móricz Zsigmond — füzetet írt a kápolnai földosztásról. Nem tehetjük, hogy legalább egy részletét ne idézzük:

„Magához tért a tetszhalott Magyarország!

Bibliai kép volt itt. Járni kezdtek a rokkantak, megszólaltak a némák, meggyógyultak a betegek, mint egykor Jézus áldására.

A tavasz napja pedig végtelenül ragyogott a kápolnai sík felett. Az elhagyott barázdák, a néma mezők, a varjújárta rétek ma élvezik az utolsó magányt. Holnap reggelre megérkeznek szerelmestársaik, az emberek, az új birtokosok, és már alig várják a türelmetlen munkáskezek az áldott munkát.”

Dózsát idézte s a forradalmi Magyarország napjainak megírását sürgette. Nagyanyja, a 48-as szabadságharc egykori markotányosnője, levélben buzdította, hogy „a Nagy Kosútként” járja be az országot, lelkesítve „a népeket” hitükben. Ekkor keletkezett egyik megindító írása a Margitszigetre beáradó boldog gyerekseregéről:

„Ezen a tavaszon kinyílt a pókhálós ablak az udvarházon, meghökkent a kapu, varjúkárogástól életűnt kémény felfigyelt, a szomorkodásba belevényt nagy fák kibámultak odvas kérgükből, a vijjgó vércse riadtan menekült, mintha anyavarjú üldözné a fészekrablás után, még tán a romfal is nagyot nézett, pedig sok mindent látott ezer esztendő alatt: nyulakat, rózsákat, harcos apácákat, mogorva szerzeteseket, tilosban járó szerelmeseket... Víg gyermekcsapat özönlötte el az udvarház környékét. Mindennap vígabb, bátrabb, hangosabb gyermekek nőttek ki itt a fűből, a tavaszi eső nyomán, mint a réteken a virágok, a fákon a csodálatos gyöngédségű levelek, a lehelet üdeségű orgonák. Valamely varázslat történt itt; a meséskönyv megelevenedett; a kacsalábon forgó vár, amely a rege kék s zöld ködében állott a szegény gyermekek képzeletében, megállott; a farkas szakállú hídőr, aki fegyverével a szigetet őrizte, végleg befordult őrházikójába; a partokról és a messzeségek-ből látott szoknyás nagy fák, fénylő kertek felett borongó vén házak, visszhangot, hajókürtöt, városi lármát gurgulázva elnyelő romok, a mesékbe kanyargó árnyékos sétautak, a fehér lovacskás omnibuszok, hanyagul ásító pázsitok, fehér lócák és székek: megindultak... szárnyaikat kiterjesztve repültek a vén fák, futott az unatkozó angolpark, bakkecske módjára szökdécsel-

tek a padok, döcögve jöttek a vén romok, gyík gyorsan siklottak a gyalogutak a pesti szegény gyermekek felé. A gyermek álmódott valamely kedveset éjszaka, amely után kinyújtotta a kezét. A lelenc, az árva, a pincelakó szegény, az iskola porában elhervadt, külváros füstjében elsápadt gyermek álmában a tündérkertben járt, és reggelre megtalálta a kertet, nem osont az tova, mire felébredt.

A leányocskák körbe állnak és úgy énekelnek, mintha a virágok énekelnének a kertben.

A fiúk szétszaladnak, mint a tavaszi esővíz.

A szegény gyermekek hangja megtölti a szigetet, mint a május szele színnel és illattal a világot."

Ezek miatt az írások miatt később rossz szemmel nézte a visszatért hatalom, mellőzték, egyre magányosabb lett, pedig még jelentős regényeket írt egy letűnt magyar világról, a régi pesti életről. Kiemelkedik közülük az „N. N.” a „Hét bagoly” s a „Boldogult úrfikoromban” lírai emlékezéssora. S pályája mérlegéhez ide kívánczodik még az is, amit nyíregyházi diáktársának írt nemzedékükről 1930-ban, 35 éves érettségi találkozásukra:

„Mi azt a korszakát éltük Magyarországnak — akárcsak a kis Nyíregyháza akácfás utcáin —, amikor olyan horizontok mutatkoztak ifjú lelkünk előtt, amely horizontokra nem érkezhettünk el. De talán nem is egészen a mi egyéni hitványságunkból, hanem a történelmi végzetnek akaratából. Ha nem lettünk azokká a kitűnő magyar férfiakká, amilyeneknek nagyszerű tanáraink neveltek; ha nem váltottuk be a hozzánk fűzött reménységeket, és tán csalódást is szereztünk dicsőség helyett: ennek nem mi vagyunk egészen az okai. Történelmi kort értünk meg, amely balszerencsével végződött."

Gyakran nevezték műveit, művészetét egyhúrúnak, egyhangúnak, hiszen írásai zöméről valóban elmondható: „változatok egy témára". Csakhogy ez a téma maga a végtelenül gazdag hazai élet, s mögöttük egy erős íróegénység áll hitelesítő fedezetül, aki a témákat sajátos világlátásával összefogja, s ez az erős egyéniség az is, aki a műveket — sokszor talán egyhúrúnak tűnő — méla gordonkazenéjével aláfesti. S itt megint csak Kosztolányi Dezsőt kell idéznünk:

„Krúdy Gyula még ma is szimbolikus modern meséit rója, Szindbádnak, ennek az álmódó, különös, fáradt magyarnak a történetét. Nincsenek végén csattanós témái, ötletei sincsenek. Csak az élet gazdagsága az övé, az a kincs, hogy mindent másképpen lát, mint a többiek. Nem vették észre, hogy ennél az írónál minden fontos? A haldokló polgári és patriarchális élet misztériumát és ceremóniáját siratja. Talán innen a gyógyíthatatlan melankóliája, az őszi színei. Ez a világ, amit ő álmodik, a bánatos, egyszerű frizurájú nőkkel, a kisvárosi alakokkal, a legendás hercegekkel, máris mese és történelem, a szemünk előtt sóhajt el innen."

A jól ellesett alakok sokasága mellett legkiváltképp egyéni varázsu, egyszerű stílusával gazdagította irodalmunkat. Erről már volt szó eddig is. Erről a lírai emlékező prózáról ő maga tett egy igen figyelemreméltó megjegyzést, amikor arról beszélt, miért használ viszonylag kevés párbeszédet műveiben: „Párbeszédet könnyű írni. Azt hall az ember eleget. De jól leírni valamit, élővé varázsolni az élettelen tárgyakat; a beszélni nem tudó anyagoknak hangot adni, ahhoz már tehetség kell."

Neki volt hozzá tehetsége: életre keltette, szóra bírta, emlékezésre készítette a beszélni nem tudó anyagot, de éppígy a lélek hallgatag birodalmait is. Nem úgy, ahogy eddig szokás volt: nem a lelki fejlődés orvosi hitelű rajzával, nem a cselekmény szigorú időrendű „kibontakoztatásával”: inkább az időrend felbontásával, sejtetéssel, sugalmazással. Ezzel is a legújabb törekvéseknek készítve utat, amiért Prousthoz, az eltűnt idők nagy francia poétájához szokták hasonlítani. Ahogyan Aurélien Sauvageot, a Sorbonne professzora írta:

„Nevezték őt 'magyar Proust'-nak, talán azért, mert hősei körül költészet, a múlt és jövő keveredése leng, s ez a nagy francia író sajátossága is; s mert Krúdy Gyula is folytonosan szökik a saját élete elől, s egész műve során végig, mindenütt, az eltűnt idő nyomában jár, amely azonban elillan és megfoghatatlan.

Egyike a legköltőibb magyar prózáiroknak. Műveinek levegője, a 'ködlovagok' — így határozta meg ő maga a hősokeket, akik megjelennek regényeiben és novelláiban —, mindez új szintet vezetett be a magyar irodalomba.”

De nem minden ok nélkül a prágai Franz Kafka s Rilke nevét is gyakran említik együtt vele, habár a magyar Szindbád álmvilága nem oly kísérteties s nyomasztó: rezignációját ellensúlyozzák az életnek általa sokra tartott keleties, derűs jó ízei.

Végezetül szólnunk kellene még Szindbád eltávozásáról is, ha ez nem volna ennyire stílszerűtlen az időtlen idők írójához. S mivel Szindbád voltaképpen el se ment — az óbudai Mókus utca kiskocsmájának márványablája is azt mondja a kockás abroszú asztal fölött: „Itt szokott ülni Krúdy Gyula...” —, stílusosabb lesz, ha befejezésül ő maga szól, a győzelmes emlékező a tétova emlékezőkhöz a hazai tájat idéző szép soraival:

„Fülünkkel a messzi idegenbe, a külföld felé sorakozó telefonpóznák zúgását hallgatjuk, amíg szemünk elandalodik a tündéri látványokon, amelyeket mostanában a magyar mező mutat.

Igen célirányos, egyenes és szívnyemesítő teendő volna, ha Űrnapja körül a tinta- és koromszagú városi ember fordulna egyet a magyar pusztákon... Áhítatot és bizalmat szívhatunk máskor is a nyárelő gyümölcseiből, a dús legelőkből és a szív ábrándosságával ringatózó rozsvetésekéből — de mostanában tán nagyobb szükség van rá, mint valaha, hogy itt minden ember remélni és hinni tudjon.

.....  
Mennyei üzenet a léleknek a térdig érő búzavetés, a ringatózó rozstábla, amelyben bizvást eltűnhetik egy süldönyűl és egy süldőleány; a zöldülő krumpli, amely nagyszerű jeleket ad a föld alatti erőfeszítésről; a kertek kincsei, a felejtethetetlenül mosolygó epresek, az ígéretteljes káposztások; a borosember pirosságú barackfák; a meseországból való selyemrétek, amelyeknek oly gyöngéd még a szakálluk, mint a királyfiaké; a bölcsődalainkra is emlékező lekaszált sarjú, amelyen úgy meghemperedik az ember, mint Anteusz; a madaras mélyerdők, ahol egy benőtt kocsinyomon át ismét találkozik az ember a végleg elveszettnek hitt lelkével...”

SZILÁGYI FERENC